

Verslag Terreinbezoek

24 mei 2019, Ruurlo – Berkel en Slinge

Ontwikkeling Kruidenrijk Grasland

Inleiding

- Welkom door Hanneke Hietink en dank aan Wilfried Klein Gunnewiek voor de gastvrijheid en aan Theo Klein Gebbink voor zijn aanwezigheid met al zijn kennis over het natuurbeheer en vlinders in het bijzonder.
- Mededeling (zoals ook vermeld in de mail over het terreinbezoek) dat tijdens het Terreinbezoek foto's worden gemaakt voor het verslag en dat na het terreinbezoek een lijst met deelnemers en mailadressen onder de deelnemers wordt verspreid. Wie daar bezwaar tegen heeft tegen maken of gebruik van de foto's of verspreiden van de deelnemerslijst met namen en mailadressen kan dat bij Hanneke kenbaar maken.
- Beheercyclus: iedere gecertificeerd beheerder werkt met een beheercyclus (plan, uitvoeren beheer, evalueren beheer en eventueel aanpassen beheer). Voor het maken van het plan, het uitvoeren van het meest effectieve beheer en het evalueren van dat beheer is kennis nodig. Tijdens de terreinbezoeken wordt met een groep beheerders gewerkt aan het ontwikkelen van deze kennis. Oproep om ook uitgebreid vragen te stellen en kennis en ervaringen te delen.
- In de afgelopen jaren bleken veel vragen van beheerders en provincies over het beheer en de ontwikkeling van kruidenrijke graslanden (12.02 en 13.01) daarom heeft Part-Ner dit jaar gekozen voor een serie terreinbezoeken hierover.
- Tijdens dit terreinbezoek is Wim Schippers aanwezig, auteur van het boekje 'ontwikkelen van kruidenrijk grasland'.

Terreinen – Vereniging en Stichting

De nieuwe meanderende Slinge, de oude Slinge Loop, het afgegraven perceel langs de nieuwe loop van de Slinge en links de Grevengracht.

De VAN (Vereniging Agrarisch Natuurbeheer Berkel en Slinge) zorgt voor het beheer van de gronden van de Stichting Groenbeheer (SGBS). In 2000 is de Stichting opgericht toen de gemeente Beltrum verzocht zorg te dragen voor het beheer van een stuk bos. Toen later, in het kader van de ruilverkaveling gronden werden aangewezen voor natuurontwikkeling gaf de Stichting aan deze te willen verwerven en beheren in nauwe samenwerking de plaatselijke bevolking en agrariers. We bezoeken vandaag een perceel grasland langs de Slinge en de Grevengracht.

Wim Schippers

- na studie en werk bij universiteit Wageningen de familieboerderij bij Rhooon door een schaalverkleining (van 50 naar 18 hectare) weer levensvatbaar gemaakt.
- Daarna als zelfstandig adviseur verder voor onder andere provincies.
- Boekjes: 'boeren met ontzag' en 'ontwikkelen van kruidenrijk grasland'
- Tot jaren 60 waren bestond 2/3 van Nederland uit akkers en graslanden. Daarvan was de helft destijds kruidenrijk (1/3 van Nederland dus kruidenrijk!). Sindsdien achteruitgang van kruiden en nu een enorme kruidenarmoede en een groot verlies aan insecten.
- Het klassieke natuurbeheer heeft twee regels: 1) na de laatste dag maaien en 2) altijd hetzelfde doen op hetzelfde moment. Beide kan je in de ontwikkelingsperiode van van kruidenrijk grasland vergeten (zie hieronder)

Boekje 'Ontwikkelen van kruidenrijk grasland'

- Het boekje gaat uit van eerst vaststellen wat je hebt (bodem, vocht en graslandtype) en op basis daarvan kijken welke beheer/gebruik is toe te passen om tot een kruidenrijk grasland te komen (of dat in stand te houden).
- Er worden 5 graslandtypen onderscheiden:
 - o Type 0: engels raaigras
 - o Type 1: grassenmix
 - o Type 2: dominantstadium (sla je liefst over)
 - o Type 3: kruidenrijk grasland
 - o Type 4: bloemrijk grasland
- Bij een hoog productief grasland is het, voor de ontwikkeling van een kruidenrijk grasland, belangrijk eerst de productiviteit van het grasland terug te brengen (op klei naar zo'n 6 à 7 ton droge stof). Ter vergelijking: een engels raaigrasland brengt zo'n 12 to 14 ton droge stof op.
- In de overgang van grasland type 0 (engels raaigras) en type 1 (grassenmix) naar fase 3 (gras-kruidenmix) is het zaak te maaien en af te voeren en de eerste maaibeurt vooral niet te laat te doen; afhankelijk van het moment waarop het hoog productieve gras (engels raai, witbol of vossenstaart) zijn stengel strekt voor de bloei. Dat is vaak al ergens half mei.
- Vanaf het moment dat sprake is van een gras-kruidenmix (type 3) of een Bloemrijk grasland (fase 4) zijn verschillende soorten van gebruik-beheer mogelijk. Overeenkomstig met de origineel agrarische achtergrond van deze graslandtypen. Gedacht kan dan worden aan hooilandbeheer, combinatie van hooibeheer en beweiding of beweiding.
- Onderzoek heeft uitgewezen dat bijmengen van 25/ 30 % kruidenrijk gras kan zonder afname van de melkgift van melkvee terwijl de kruiden en structuur wel positief effect hebben op de gezondheid van het vee.

Inzaaien/ Doorzaaien

Naast het verlagen van de productiviteit van het grasland is het ook belangrijk of in de bodem of in de buurt nog voldoende zaadbronnen aanwezig zijn van specifieke soorten. Als je grasland open is en de productiviteit omlaag is (als er bv veel reukgras voorkomt) maar specifieke soorten ontwikkelen zich niet, dan kan dat komen door het ontbreken van zaadbronnen.

In dat geval zou je als beheerder kunnen experimenteren met het toevoegen van zaad uit een brongebied uit de buurt. Het is wel aan te raden te zoeken naar inheems natuurlijke zaden en geen veredeld materiaal te gebruiken. Veel zaadmengsel (ook bv mengsels als een grutto weidemengsel) bestaan uit veredeld materiaal. Deze mengsels kunnen wel goed zijn voor bv de gezondheid van vee maar richten zich niet op een verbetering van de biodiversiteit. Nu hoef je natuurlijk niet heel puriteins te zijn, maar als je aan de slag gaat met zaad kan je het net zo goed meteen goed doen. Van veredeld materiaal is het maar de vraag of de soorten zich kunnen handhaven of toch weer verdwijnen, daarnaast zijn er sterke indicaties dat bv insecten veel meer baat hebben bij inheemse planten en niet bij veredelde soorten.

Leveranciers van goed inheems materiaal zijn in ieder geval 'de Cruydhoeck' en 'Biodivers'. Deze laatste dorst in goede brongebieden. De prijs van de zaadmengsels ligt natuurlijk wel hoger maar let daarbij op dat 1) je dit logischerwijs maar 1 keer toepast, 2) je niet je hele terrein hoeft te doen, een strook langs bv een sloot volstaat, daarna kunnen de soorten zich daarvandaan verspreiden. Wim raadt aan de strook dan wel bv af te schrapen en te zaaien in het najaar (beste kans op succes). Doorzaaien kan ook, wederom liefst in het najaar. Op een deel van het perceel dat al goed open is. Sowieso pas gaan beginnen met denken over zaaien als de productiviteit van je grasland fors omlaag is!

Vochtig hooiland

We beginnen op het perceel langs de nieuwe loop van de Slinge. De Slinge was gekanaliseerd (ergens in de jaren 50/60) maar de loop is nu verder naar het oosten verlegd en meanderend. De oude loop van de Slinge loopt hier langs het fietspad maar is gedempt. Dit levert een rijkere zone op in het terrein.

De bouwvoor van dit grasland is rond 2008 afgegraven.

perceel vochtig hooiland langs Slinge

Ongemaaide strook langs bos tbv vlinders

Waarnemingen o.a.

- Grote ratelaar: heet ratelaar omdat de zaaddoos rammelt als de zaden rijp zijn. Deze plant is een half-parasiet die parasiteert op grassen. Als de productie van je grasland al fors omlaag is kan deze verder helpen de grassendominantie te doorbreken.
- Smalle weegbree
- Veldzuring
- Krulzuring (smal krullend blad)
- Ridderzuring (hartvormig blad): niet gewenst, goed om deze vroeg in het jaar te maaien. Voor alle probleemkruiden (zoals ook bv akkerdistel) geldt overigens dat het het best is er bovenop te zitten. Ridderzuring kan je ook (als het er nog niet al te veel zijn) onder de wortel afsteken.
- Schapezuring (zwaardvormig blad) – waardplant van de grote vuurvliinder

Ridderzuring

Schapezuring

Veldzuring

Krulzuring

- Pitrus en Veldrus: Pitrus heeft geen tussenschotjes, Veldrus wel. Pitrus hoort overigens wel in een kruidenrijke graslandvegetatie met een presentie van zo'n 10/20%, maar in de ontwikkelingsfase wil deze soort zich nog wel eens fors uitbreiden. Wederom fors maaien.
- Gevleugeld hertshooi
- Biggenkruid (is fors behandeld)
- Gewone Hoornbloem (komt al snel voor in het stadium grassenmix)

In de strook waar voorheen de loop van de Slinge liep (nu gedempt) is de bodem duidelijk voedselrijker dan in het afgegraven deel van het perceel. Hier komen juist wel weer veel vlinders voor zoals het oranjetipje (waarvan de Pinksterbloem de waardplant is). Er wordt in dit deel van het perceel steeds een zone van 5 meter niet gemaaid (het ene jaar langs het bos, het andere jaar langs het fietspad. Vlindersoorten die als pop overwinteren kunnen in deze stroken terecht.

We steken het fietspad over en komen in de **Grevengracht**. Dit terrein van 23 hectare is in 2008 vergraven. Door het verleggen van de Slinge is de drainerende werking van de Slinge verminderd en kunnen in de Grevengracht potentieel blauwgraslanden ontstaan. De daarvoor karakteristieke blauwe zegge komt hier voor.

Het terrein wordt nu zo'n 2 x per jaar gemaaid. Er is veel sprake van houtige opslag van wilg en els. Elzenopslag is wat dat betreft lastiger want vormt een grotere, steeds hoger komende stomp. De opslag is goed in de hand te houden door de twee maaibeurten.

Het terrein is normaal gesproken behoorlijk vochtig maar na de enorm droge zomer van 2019 en het huidige droge voorjaar niet.

Waarnemingen o.a.:

- blauwe zegge
- havikskruid
- er komen nu 18 vlindersoorten voor
- gevlekte orchis

Grevengracht

Tip van een beheerder om bij het maaien een wildredder op de maaier te monteren. Deze verjaagt het wild door middel van een hoog geluid: wildredder.nl